

UCHWAŁA

20 maja 2026 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Krzysztof Wesołowski (przewodniczący)

SSN Dariusz Pawłyszcz

SSN Piotr Telusiewicz (sprawozdawca)

na posiedzeniu niejawnym 20 maja 2026 r. w Warszawie
w sprawie z wniosku D. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W.
z udziałem M. Ś.
o ustanowienie kuratora dla spadkobierców dłużnika,
na skutek przedstawienia przez Sąd Rejonowy w Toruniu
postanowieniem z 3 grudnia 2025 r., X Cz 63/25,
zagadnienia prawnego:

„Czy w stanie prawnym ukształtowanym ustawą z dnia 4 lipca 2019 roku o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r., poz. 1469), zarządzenie przewodniczącego w przedmiocie oznaczenia wysokości zaliczki na pokrycie wydatków, z którymi połączona jest czynność żądana przed stroną w postępowaniu egzekucyjnym (art. 130⁴ § 2 w zw. art. 13 § 2 k.p.c.), taka jak ustanowienie kuratora do zastępowania nieznanych spadkobierców dłużnika (art. 819 § 2 k.p.c.), jest zaskarżalne zażaleniem?”

podjął uchwałę:

Na zarządzenie przewodniczącego w przedmiocie oznaczenia wysokości zaliczki na pokrycie wydatków, z którymi połączona jest czynność żądana przez stronę (art. 130⁴ § 2 k.p.c.), nie przysługuje zażalenie.

Dariusz Pawłyszcz Krzysztof Wesołowski Piotr Telusiewicz

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 3 grudnia 2025 r. Sąd Rejonowy w Toruniu, przedstawił Sądowi Najwyższemu na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. następujące zagadnienie prawne: „Czy w stanie prawnym ukształtowanym ustawą z dnia 4 lipca 2019 roku o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469), zarządzenie przewodniczącego w przedmiocie oznaczenia wysokości zaliczki na pokrycie wydatków, z którymi połączona jest czynność żądana przez stronę w postępowaniu egzekucyjnym (art. 130⁴ § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), taka jak ustanowienie kuratora do zastępowania nieznanych spadkobierców dłużnika (art. 819 § 2 k.p.c.), jest zaskarżalne zażaleniem?”

W uzasadnieniu powyższego postanowienia wskazano, że Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Toruniu 18 marca 2020 r. wszczął postępowanie egzekucyjne, określone bliżej w treści uzasadnienia. Postanowieniem organu egzekucyjnego z 8 marca 2023 r. postępowanie zawieszono w całości z urzędu na podstawie art. 819 § 1 k.p.c. z uwagi na śmierć dłużnika. Pismem z 14 lipca 2025 r. wierzyciel egzekwujący wniósł do Sądu Rejonowego w Toruniu wniosek o ustanowienie w trybie art. 819 § 2 k.p.c. kuratora dla nieznanych spadkobierców dłużnika do zastępowania ich w postępowaniu egzekucyjnym.

Zarządzeniem przewodniczącego z 9 października 2025 r., wydanym w trybie art. 130⁴ § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., oznaczono wysokość zaliczki na wynagrodzenie kuratora dla nieznanych spadkobierców dłużnika na kwotę 3 600 zł. Termin jej uiszczenia oznaczono na 7 dni. Pełnomocnik wierzyciela złożył do Sądu Rejonowego w Toruniu wniosek o sporządzenie uzasadnienia zarządzenia przewodniczącego z 9 października 2025 r. oraz doręczenie tego zarządzenia wraz z uzasadnieniem.

Sąd Rejonowy w Toruniu, 27 października 2025 r., wydał postanowienie o odrzuceniu powyższego wniosku na podstawie art. 328 § 4 w zw. z art. 361 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Podstawą odrzucenia wniosku było przyjęcie, że wydane przez przewodniczącego zarządzenie nie mieści się w katalogu zarządzeń zaskarżalnych zażaleniem, wskutek czego wniosek o jego uzasadnienie poczytywać należałoby za niedopuszczalny w myśl art. 357 § 2¹ w zw. z art. 362 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Wierzyciel zaskarżył powyższe postanowienie w trybie art. 394^{1a} § 1 pkt 7 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Według art. 130⁴ k.p.c. strona, która wnosi o podjęcie czynności połączonej z wydatkami, obowiązana jest uiścić zaliczkę na ich pokrycie w wysokości i terminie oznaczonym przez sąd (§ 1). Przewodniczący wzywa stronę zobowiązaną do wniesienia zaliczki, aby w wyznaczonym terminie zapłaciła oznaczoną kwotę (§ 2).

Pojęcie wydatków, zawarte w art. 130⁴ § 1 k.p.c., należy interpretować zgodnie z przepisami ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, zgodnie z którą koszty sądowe obejmują opłaty i wydatki (art. 2 ust. 1). Samo pojęcie wydatków nie zostało ustawowo zdefiniowane. W art. 5 ust. 1 u.k.s.c. zamieszczono jedynie otwarty ich katalog. Szczegółowe regulacje dotyczące wydatków zawarto w art. 83-93a u.k.s.c.

W doktrynie wskazuje się, że zaliczką, którą ma obowiązek uiścić strona wnosząca o podjęcie czynności połączonej z wydatkami, jest przewidywana kwota tych wydatków, wpłacana z góry na ich poczet. Obowiązek uiszczenia jedynie przewidywanej kwoty wydatków koniecznych do wykonania wnioskowanej czynności procesowej wynika z tego, że ich ostateczna wysokość nie jest z góry znana, lecz zostaje ustalona dopiero po przeprowadzeniu czynności, z którą są one związane (A. Kościółek, w: Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I, red. T. Zembruski, Warszawa 2020, s. 296).

Według art. 130⁴ k.p.c. sąd podejmuje czynność połączoną z wydatkami, jeżeli zaliczka zostanie uiszczona w oznaczonej wysokości (§ 4), a w razie nieuiszczenia zaliczki czynność pomija (§ 5). Pominięcie wnioskowanej czynności z powodu nieuiszczenia zaliczki może z kolei skutkować niekorzystnym dla strony rozstrzygnięciem incydentalnym lub kończącym postępowanie.

Wyjątek od zasad określonych w art. 130⁴ § 4 i 5 k.p.c. wynika z art. 83 u.k.s.c., który stanowi, że jeżeli przepisy ustawy przewidują obowiązek działania i dokonywania czynności połączonej z wydatkami z urzędu, sąd zarządzi wykonanie tej czynności, a kwotę potrzebną na ich pokrycie wykląda tymczasowo Skarb Państwa. Dotyczy to także dopuszczenia i przeprowadzenia przez sąd z urzędu dowodu niewskazanego przez stronę. Wówczas sąd orzeka o poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa wydatkach w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie, stosując odpowiednio art. 113 u.k.s.c.

Zażalenie na postanowienie sądu przysługuje wyłącznie w przypadkach określonych przepisami ustawy. Problematyki kosztów sądowych dotyczą przede wszystkim postanowienia wymienione w art. 394 § 1 pkt 6 k.p.c. i art. 394^{1a} § 1 pkt 9 k.p.c. Na podstawie art. 398 k.p.c. powołane przepisy stosuje się odpowiednio do zażaleń na zarządzenia przewodniczącego.

Według art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c., w brzmieniu obowiązującym przed 7 listopada 2019 r., zażalenie do sądu drugiej instancji przysługiwało, między innymi, na zarządzenia przewodniczącego, których przedmiotem był: „zwrot kosztów, określenie zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, wymiar opłaty, zwrot opłaty lub zaliczki, obciążenie kosztami sądowymi, jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy, koszty przyznane w nakazie zapłaty, zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu oraz wynagrodzenie biegłego, mediatora i należności świadka”. Na podstawie ówczesnego stanu prawnego Sąd Najwyższy w uchwale z 25 lipca 2019 r., III CZP 15/19 (OSNC 2020 nr 7-8, poz. 54), orzekł, że na zarządzenie przewodniczącego, wzywające stronę do wniesienia zaliczki na wydatki związane z przeprowadzeniem dowodu z opinii biegłego, przysługuje zażalenie (art. 394 § 1 pkt 9 w zw. z art. 398 k.p.c.). Uzasadniając powyższe rozstrzygnięcie Sąd Najwyższy wskazał w szczególności, że pominięcie zaskarżalności postanowienia bądź zarządzenia w przedmiocie wymiaru zaliczki na wydatki jest niespójne z art. 95 ust. 2 pkt 2 u.k.s.c., przewidującym zwolnienie od opłaty za zażalenie na postanowienie sądu dotyczące wysokości opłaty albo wysokości wydatków. W ocenie Sądu Najwyższego zaliczka, która służy do sfinansowania wydatków i odpowiada zazwyczaj ich przewidywanej wysokości, jest objęta zakresem pojęcia wydatków.

W uzasadnieniu powołanej uchwały zwrócono także uwagę, że niezrozumiałe byłoby rozróżnienie, do jakiego doszłoby w razie przyjęcia, że pominięcie w katalogu zaskarżalnych postanowień lub zarządzeń (art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c.) wymiaru zaliczki na wydatki, wskazuje na wyłączenie możliwości poddania kontroli zażaleniowej zasadności określenia wysokości żądanej zaliczki. Skutkiem byłoby ustanowienie zażaleniowej kontroli prawidłowości wymiaru opłaty, której wysokość jest ze znaczną precyzją określona w przepisach ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, a więc wydatku przewidywalnego dla stron i potencjalnie wywołującego mniej zastrzeżeń, przy odmowie analogicznej kontroli zasadności wymiaru zaliczki na wydatki, który dokonywany jest z dużo większą dowolnością i przy zastosowaniu kryteriów trudniej uchwytnych i weryfikowalnych dla strony, przy czym często dotyczy kwoty o znacznej wysokości.

W wyniku wejścia w życie ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1469) 7 listopada 2019 r. treść dotychczasowego art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c. przeniesiono do pkt 6, który otrzymał brzmienie: „zwrot kosztów, określenie zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, zwrot opłaty lub obciążenie kosztami sądowymi - jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy”. W ustawie tej dodano również art. 394^{1a} § 1 k.p.c., zgodnie z którym zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji przysługuje na postanowienia tego sądu, których przedmiotem są kwestie wymienione w kolejnych punktach tego paragrafu. W pkt 9 wymieniono „zwrot zaliczki, zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu oraz wynagrodzenie biegłego, mediatora i należności świadka, a także koszty przyznane w nakazie zapłaty, jeżeli nie wniesiono środka zaskarżenia od nakazu”.

W ocenie Sądu Najwyższego, w składzie rozpoznającym przedstawione zagadnienie prawne, w obowiązującym stanie prawnym w żadnym z przepisów przewidujących dopuszczalność zażalenia na postanowienia sądu lub zarządzenia przewodniczącego, nie wymieniono oznaczenia wysokości zaliczki na pokrycie wydatków, z którymi połączona jest czynność żądana przez stronę. Zagadnienie to nie należy do żadnego z zakresów przedmiotowych wymienionych w art. 394 § 1 pkt 6 k.p.c. oraz art. 394^{1a} § 1 k.p.c. W zamkniętym katalogu rozstrzygnięć

poddanych kontroli zażaleniowej wymieniona została tylko jedna z kwestii dotyczących zaliczki, tj. zagadnienie jej zwrotu (art. 394^{1a} § 1 pkt 9 k.p.c.). Z założenia racjonalności ustawodawcy wnioskować należy, że ewentualne dopuszczenie zażalenia na zarządzenie o wysokości zaliczki na pokrycie wydatków, znalazłoby wyraz w treści wyraźnego sformułowania przepisu, a jego brak należy interpretować jako celowe pominięcie. Usunięcie przez ustawodawcę w wyniku wspomnianej nowelizacji fragmentu przepisu, w którym była mowa o dopuszczalności zażalenia na wymiar opłaty, sprawia, że straciły znaczenie również argumenty uzasadnienia powołanej uchwały III CZP 15/19, odwołujące się do spójności systemowej. Ponadto spójność przepisów postępowania dotyczących kosztów sądowych nie wymaga przysługiwania zażalenia na wymiar zaliczki. Strona, którą obciąża obowiązek uiszczenia zaliczki, może w ramach zaskarżenia orzeczenia wydanego po pominięciu wnioskowanej czynności podważać zasadność obciążenia jej zaliczką lub sam wymiar zaliczki, znacznie wykraczający poza rzeczywistą potrzebę zabezpieczenia pokrycia przyszłego wydatku.

Przedstawione zagadnienie prawne dotyczy postępowania egzekucyjnego. Księga trzecia Kodeksu postępowania cywilnego, w której unormowano to postępowanie, zawiera regulacje dotyczące środków odwoławczych, obejmujące również problematykę ich dopuszczalności. Według art. 767⁴ § 1 k.p.c. zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie. W przepisach księgi trzeciej brak jest jednak wyraźnej regulacji, która dotyczyłaby zaskarżania zarządzeń przewodniczącego. Podzielić należy pogląd, zgodnie z którym w postępowaniu egzekucyjnym zażalenie przysługuje zarówno na postanowienia wymienione w art. 767⁴ § 1 k.p.c., jak również na postanowienia sądu i zarządzenia przewodniczącego określone w art. 394 § 1 oraz art. 394^{1a} § 1 k.p.c. (A. Adamczuk, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 478-1217*, red. M. Manowska, LEX/el. 2022, uwagi do art. 767⁴; O. Marcewicz, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I*, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020, s. 1460; D. Zawistowski, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730-1088*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, uwagi do art. 767⁴,

s. 214). Brak jest przepisów szczególnych, w których kwestia dopuszczalności zażalenia na zarządzenie przewodniczącego w przedmiocie oznaczenia wysokości zaliczki na pokrycie wydatków w postępowaniu egzekucyjnym uregulowana byłaby odmiennie niż w procesie. W postępowaniu tym wspomniane zażalenie należy zatem również uznać za niedopuszczalne.

W doktrynie reprezentowany jest pogląd, że wysokość zaliczki na pokrycie wydatków powinna być oznaczona postanowieniem sądu, a nie zarządzeniem przewodniczącego (J. Bodio, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz do art. 1-729*, red. A. Jakubecki, wyd. 7, Warszawa 2017, s. 251; M. Jędrzejewska, K. Weitz, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, wyd. 5, Warszawa 2016, s. 728; T. Żyznowski, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1-366*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, s. 605). W praktyce przyjęło się jednak, że wystarczające jest wydanie zarządzenia przez przewodniczącego (T. Szanciło, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–458¹⁶. Tom I*, red. T. Szanciło, wyd. 2, 2023, uwagi do art. 130⁴, pkt 2). W przypadku oznaczenia wymiaru zaliczki postanowieniem sądu przewodniczący zarządzeniem jedynie wykonuje postanowienie sądu. Jeżeli jednak przewodniczący, uprawniony do orzekania w przedmiocie wymiaru zaliczki w składzie jednego sędziego, wyda zarządzenie oznaczające wysokość zaliczki i jednocześnie wzywające stronę do jej uiszczenia, to dopuszczalność zażalenia na to zarządzenie jest jednak uregulowana tak samo jak w przypadku postanowienia. Wobec treści art. 394 § 1 k.p.c. oraz art. 394^{1a} § 1 k.p.c. zażalenie na postanowienie nie przysługuje, a przepisy te na podstawie art. 398 k.p.c. mają odpowiednie zastosowanie do zarządzeń przewodniczącego.

Dariusz Pawłyszcz

Krzysztof Wesołowski

Piotr Telusiewicz

[r.g.]

